

ДО 80-РІЧЧЯ ВОЛОДИМИРА АНАТОЛІЙОВИЧА ЛУКАШЕВА

УДК 78.071(477)

ЧЕПАЛОВ О. І.

МЕТР УКРАЇНСЬКОЇ ОПЕРНОЇ РЕЖИСУРИ ВІДЗНАЧАЄ ЮВІЛЕЙ

Розглянуто творчу і педагогічну діяльність видатного оперного режисера В. А. Лукашева, зокрема його постановки на сцені Харківського національного академічного театру опери та балету творів сучасних українських композиторів – Ю. Мейтуса, Д. Клебанова, Г. Жуковського, О. Білаша, М. Кармінського, В. Губаренка, І. Ковача, оперної класики – «Наталка-Полтавка» М. Лисенка і «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Чародійка» і «Пікова дама» П. Чайковського, «Аїда» і «Дон Карлос» Дж. Верді, «Кармен» Ж. Бізе та ін. Розкрито принципи сценічного втілення оперної партитури і загального художнього вирішення вистави, методи опрацювання вокальних партій як акторського доробку, прагнення створити на сцені цілісний образ, доповнити виконання характерністю, витонченою деталізацією, життєвими й історичними нюансами. Усе це виявилось у творчості таких співаків-акторів, як Н. Суржина, В. Тришін, Г. Ципола, І. Журіна, В. Верестников, Л. Сергієнко. Проаналізовано звернення В. Лукашева до традицій своїх попередників на посаді головного режисера Харківського оперного театру, показано роль режисера в переосмисленні жанрової природи оперної вистави сценічними засобами.

Ключові слова: режисура українського оперного театру, творчість В. А. Лукашева, Харківський національний академічний театр опери та балету, Національна філармонія України, виховання співака-актора, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.

У ХХ столітті професія режисера набула особливого значення в театральному процесі, що своєрідно впливає не тільки на постановку вистави, а й на її ідейну основу. Особливо це стосується музичного театру, зокрема досить специфічної оперної режисури. Та незважаючи на вагомість режисерської роботи, вона не часто привертає увагу музикознавців.

Режисуру українського музичного театру, зокрема оперного, досліджував Ю. О. Станішевський. Його фундаментальні праці¹ дають змогу дослідникам побачити ретроспективу розвитку української режисури музичного театру. Проте у деяких питаннях радянський дослідник дотримувався ідеологем своєї епохи, це відбилося в його оцінках режисерського доробку. Володимир Анатолійович Лукашев – режисер оперного театру, якого Ю. Станішевський оцінював позитивно. Проте усталене уявлення про столичну оперу як провідну щодо музичної режисури завадило йому більш детально розглянути діяльність В. Лукашова та оперних постановників в інших театрах України (Одесі, Львові, Харкові).

¹ Ідеться про такі праці Ю. О. Станішевського: Режисура в українському радянському оперному театрі / Ю. О. Станішевський. – К. : Наук. думка, 1973. – 278 с.; Режисура в сучасному українському музичному театрі / Ю. О. Станішевський. – К. : Наук. думка, 1982. – 276 с.

В. Лукашев, який обіймав свого часу посаду головного режисера Харківського театру імені М. В. Лисенка, здійснював оригінальні оперні постановки, він виховав в Оперній студії Харківського інституту мистецтв багатьох видатних співаків-акторів. Однак цим часовим відрізком його творчість як постановника і педагога не обмежується.

Мета статті – проаналізувати й узагальнити принципи сценічного втілення оперної партитури та сценічного вирішення вистави у творчості В. Лукашева.

Народний артист України Володимир Анатолійович Лукашев – один із небагатьох «патріархів» оперної режисури в Україні, який досі утримує високий рівень постановочної майстерності і орієнтує на нього своїх талановитих учнів. В. Лукашев родом із Харкова, тут закінчив Консерваторію (як співак) і Театральний інститут (як режисер). За двадцять років роботи в Харківському театрі опери та балету імені М. В. Лисенка (з них п'ятнадцять – головним режисером і художнім керівником) поставив більше тридцяти вистав, багато з яких були відзначені преміями і лауреатськими званнями, виховав в Оперній студії Інституту (нині Університету) мистецтв, а потім і у процесі постановки спектаклів десятки артистів-співаків, чії імена відомі далеко за межами нашої країни: народні артисти України Гізела Ципола й Олександр Востряков, Нонна Суржина й Олена Романенко, Микола Коваль і Володимир Болдирєв, колишні солісти харківського, а згодом Большого театру (Москва) Людмила Сергієнко, Ірина Журіна, Владислав Верестников, Олександра Дурсенєва...

В. Лукашев завжди був не тільки режисером-педагогом, а й ідеологом, генератором ідей у творчому процесі, захоплював своїм художнім задумом інших учасників постановки. Він не прагнув перемогти в суперечці про те, хто ж в опері головний, бо не сперечався, а допомагав: співакам – освоювати вокальні образи, диригентам – іти не лише за партитурою, а й за драматургією сценічної дії, художникам – виявляти образну сутність театрального видовища. І навіть багато хто із сучасних композиторів (Антоніо Спадавеккіа, Олександр Білаш, Олександр Холмінов, Юлій Мейтус, Ігор Ковач, Герман Жуковський, Марк Кармінський, Дмитро Клебанов) брали до уваги переконливі аргументи постановника і погоджувалися дописувати чи скорочувати на користь справи свої оперні партитури. Право бути лідером він здобув неабиякими організаторським здібностям. Адже у творчому процесі багато хто з митців покладається на натхнення, а є ще й плановість і матеріальний бік справи, які часто необачливо не враховуються.

Працюючи в театрі, Володимир Лукашев завжди пам'ятав, що він є послідовником традицій таких режисерів, як Йосип Лапицький і Софія Масловська, Микола та Дмитро Смоличі, Володимир Складенко... Саме звідти, з довоєнного десятиліття, більш зухвалі експерименти режисури (прийоми корифеїв та оригінальні мізансцени) притягували його увагу, допомагаючи оновлювати способи сценічної образності. А зовсім поряд народжувалася й інша режисура, пов'язана зі школою Бориса Покровського (Москва), Каарела Ірда (Тарту), репетиції яких тривалий час відвідував Володимир Лукашев.

Інший культовий оперний режисер ХХ століття – Вальтер Фельзенштейн – після Берліна поставив у Москві свою «Кармен». Після цього попередні постановки цієї найпопулярнішої опери почали видаватися малоцікавими. Проте Ю. Станішевський не випадково писав про «синтез вітчизняних традицій утілення партитури Ж. Бізе та сучасні пошуки її сценічного трактування»¹ В. Лукашевим у постановці опери 1977 року.

¹ Станішевський Ю. О. Режисура в сучасному українському музичному театрі / Ю. О. Станішевський. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 247.

Саме таке поєднання і стало ключем до інноваційного розкриття образів у виставі, якій судилося тривале сценічне життя. Утім, як і багатьом іншим операм, поставленим В. А. Лукашевим на харківській сцені.

Пластичне вирішення оперної вистави – один із найбільш важливих компонентів її органічного музично-театрального синтезу. Мистецтво танцю, сценічного руху і стильового етикету студент Володимир Лукашев опановував у Єлизавети Толкачової, колишньої артистки Харківського театру опери і балету, і опановував настільки успішно, що «наставниця ввела його в балетну трупку театру, де він деякий час виконував танцювальні партії другого плану і набув ще й хореографічного досвіду для самостійних постановок танцювальних сцен у власних оперних спектаклях»¹.

Самостійна режисерська робота В. Лукашева в оперній студії Харківського інституту мистецтв відразу дала високі творчі результати. Саме так, синтезуючи музичний і драматичний первні, ретельно опрацьовуючи побутові, історичні, національні деталі, він поставив оперу Б. Сметани «Продана наречена», яка стала для нього, молодого режисера, знаковою, увела його в коло оперної еліти України. За цю постановку В. Лукашеву було присуджено першу премію на Республіканському огляді-конкурсі навчальних театрів України, після чого спектакль мав успіх у театральної громадськості української столиці.

У 2011 році, у дні відзначення 75-річчя Майстра оперної режисури, були показані такі харківські спектаклі-«довгожителі», як «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (1978), «Пікова дама» П. Чайковського і «Царева наречена» М. Римського-Корсакова (1979). Застаріває з часом художнє оформлення, але постановочні принципи, витримані у класичних традиціях, залишаються нетлінними і передаються від одного виконавського покоління до іншого. Можна тільки пошкодувати, що враження від опери «Чародійка» П. Чайковського, яку Володимир Лукашев поставив із диригентом Анатолієм Калабухіним і художником Леонідом Братченком (1974), залишилися лише в пам'яті вдячних слухачів. На відміну від попередніх трактувань, це був не лірико-побутовий спектакль, а поетична легенда, яку складає народ про свою улюбленку красуню Куму. І ця тема послідовно й емоційно супроводжувала усю сценічну дію.

Мотив дещо елегійної осінньої природи переходив в інтермедійну завісу, супроводжуючи красуню Куму в кожному епізоді, усю сценічну дію загалом. Нова музична редакція, узгоджена з усіма постановниками, відповідала задуму композитора, його пізнішим оцінкам опери.

В інтерпретації В. Лукашева на харківській сцені було поставлено й інші опери П. Чайковського – «Пікову даму», «Євгенія Онегіна» (диригент Ярема Скибинський, художник Леонід Братченко). Постановку «Пікової дами» 1978 року було визнано в Україні найкращою виставою класичної спадщини, її високо оцінювали на сторінках всесоюзної преси й у мистецьких виданнях. З тих пір, уже близько сорока (!) років, вона утримується в репертуарі. Закладена в ній трагічна сутність конфлікту між Германом-гравцем і щиро закоханою людиною і сьогодні хвилює слухачів. На гастролях у Харкові цю партію виконували такі видатні співаки, як Владислав П'явко, Володимир Галузін, Графиню співала Ірина Архипова. Всесвітньо відомі виконавці органічно відчували себе в образній атмосфері вистави, у її вдало побудованих мізансценах.

¹ Головцов А. Л. Слово о Мастере (к 80-летию со дня рождения Владимира Анатольевича Лукашева) / А. Л. Головцов. – Харьков, 2016. – С. 8.

В «Іоланті» (диригент Ізраїль Штейман, художник Галина Фісан), утілений уперше на харківській сцені лише 1969 року, з перших холодних і тьмяних звуків увертюри визначався чіткий режисерський задум – від темряви до світла. Його втіленню допомагала винахідлива світлова партитура, її динаміка, переконливий оптимістичний фінал.

Традиції Софії Масловської, режисера-педагога, у поєднанні з образним баченням партитури, були відчутні і в постановці «Євгенія Онегіна» (1980) з молодіжним складом виконавців. Адже добре відомо, що С. Масловська теж працювала головним режисером у Харківському театрі опери та балету і водночас виховувала молодих оперних співаків у заснованій 1939 року Оперній студії. Спираючись на традиції С. Масловської, В. Лукашев у своїх постановках завжди відмовлявся від прийомів, не властивих оригінальній стилістиці композитора, не відокремлював сценічний образ від музичного.

На жаль, у постановочній практиці В. Лукашева траплялися і спектаклі-одноденки, викликані до життя партійними з'їздами та ідеологічними кампаніями. У той час радянська епоха диктувала свої умови. Але наскільки щирими й емоційними були його спектаклі, присвячені святій темі Великої Перемоги! Згадаймо, як 1975 року на харківській сцені народжувалася нова сценічна редакція опери «Молода гвардія» Ю. Мейтуса – від переможного 1945 року минуло три десятиліття, і більшість ветеранів війни були ще з нами. А ще через десять років спільно з Миколою Манойлом, виконавцем моноопери Германа Жуковського «Волзька балада», Володимир Лукашев ініціював постановку великого музичного спектаклю, до якого увійшла симфонічна поема «Обеліск» цього ж автора. Так народилася опера-балет «Вічне ім'я твоє», на яку, як і на «Молоду гвардію», чекав заслужений успіх у пресі і щирий прийом глядачів. Адже часто під виглядом патріотичних творів їм подавали пафосні, малоемоційні плакати. У цих же спектаклях відтворювалися поезія душі і романтика подвигу, щоб потім постати на сцені в монументальних скульптурних композиціях. Хорові фрески, «оживаючи», виявилися доречними не лише в опері на історичну тему («Маївка» Д. Клебанова), а й в «Іркутській історії» М. Кармінського, герої якої працювали на сибірському будівництві. Їхня мова була наближена до побутової, але мова високих узагальнень вела режисера до Хору, який прийшов з античної драми і співав про вічні проблеми...

«Вже давно мене хвилює одне питання, в якому не можуть порозумітися навіть найдосвідченіші фахівці музичного театру, – щиро ділився своїми роздумами В. Лукашев з читачами газети «Культура і життя», – що вважати сучасним репертуаром в оперному театрі. Твір сучасного автора? А якщо він, скажімо, написаний на історичну тему? Або припустимо, що театр звернувся до класичного твору. Чи може вистава при цьому називатися сучасною? Я впевнений, що це цілком ймовірно, бо кожен спектакль із сучасним ставленням до матеріалу може бути сучасним. Адже класика часто дає нам великі можливості для висловлення думок про сучасність.

Прагнучи розібратись у цьому плетиві проблем, ми насамперед маємо придивитися до творчого обличчя сучасного музичного театру. Серед головних ознак, що визначають життєздатність оперної вистави, я підкреслив би не лише талановитість і високий професійний рівень твору (це цілком зрозуміло), а й рівень виконавський, вміння спілкуватися з глядачем, задовольняти його вимоги, запити»¹.

¹ Лукашов В. А. Така сучасна класика... / В. А. Лукашов // Культура і життя. – 1985. – 4 серпня.

Тож головними поціновувачами професійних заслуг В. Лукашева завжди були його глядачі. Як написав у брошурі, присвяченій творчості Майстра, А. Головцов, «<...> саме заради них він творчо працює, ушляхетнюючи їх внутрішній світ, прославляючи їх духовно. Зворотний зв'язок – через глядацькі емоції – дає йому змогу оцінити міру успіху свого режисерського задуму, точність і якість його сценічної реалізації. Із глядачів найбільш значущими для нього є представники витонченого, рафінованого складу, які можуть проникнути в суть його авторських досліджень, насолодитися гармонією музичного і драматичного в оперній постановці, тобто глядачі, які розуміють відчуття сценічних героїв, а в моменти трагічних кульмінацій переживають піднесене задоволення і просвітлення, йменоване катарсисом»¹.

Підіймаючи так високо планку режисерської професії, В. Лукашев вказував ще на одну, не менш значну її складову – проблему синтезу, що неодноразово відзначали поціновувачі його творчості. «Власне, немає синтезу – немає й вистави, наголошував він. – Є або костюмований концерт, або драматичний спектакль з музикою, співом, який недосвідченому слухачеві видається неприродним. Умовність оперного мистецтва не повинна викликати здивованих запитань і тверджень. Іншими словами, весь комплекс засобів виразності оперної вистави спрямований на те, щоб емоційно наснажити глядача, оволодіти його почуттями. А буває це, на жаль, не часто, насамперед, у спектаклі сучасному. Утім, шанобливо ставлячись до класиків, ми часто забуваємо, що вони не відразу ставали класиками, а, подібно до наших сучасних композиторів, училися писати шедеври, спостерігаючи за сценічною долею своїх попередніх творів. Сучасна опера має нести заряд думок і почуттів, властивий нашому часові. І якщо між виконавцем і слухачем виникне “вольтова дуга”, то можна вважати, що вистава вдалася»².

Цінуючи музичний текст, партитури авторів, В. Лукашев завжди визнавав право сучасного постановника на деякі корективи, яких вимагає сьогоднішній стан музичного театру, запити сучасного глядача і слухача. Так, ніжна баркарола з опери «Дон Паскуале» Г. Доніцетті, яку було перенесено на початок вистави, стала своєрідним заспівом, а далі – смисловим центром вистави. Цей прийом «допоміг підкреслити, що молоді сили переборють святенність і корисливість не тільки за традицією опери-буф, а й за неписаними законами всеперемагаючого кохання»³.

Немає сумніву, що постановка камерної опери чи моноопери завдає режисеру не менше труднощів, ніж постановка твору традиційного жанру. Про це пише, спираючись на творчий досвід В. Лукашева, І. Даць: «Якщо в опері з розгорнутими масовими сценами, багатьма дійовими особами, розвиненою інтригою можна компенсувати деякі недоліки режисерської постановки, то у камерному жанрі будь-який рух та інтонація актора спостерігаються з усіх боків, і кожен прорахунок виконавця стає відразу помітним, може зіпсувати враження від усього твору. Але й у цьому жанрі В. Лукашев виявив себе справжнім майстром, і завдяки його інтерпретації опера В. Губаренка “Листи кохання” довго трималась на сцені Харківського оперного театру. Ще треба додати аспекти плідної роботи режисера зі сценографом. Московський художник Володимир Ареф'єв (батько якого також художник родом із Дніпропетровська), враховуючи чис-

¹ Головцов А. Л. Слово о Мастере (к 80-летию со дня рождения Владимира Анатольевича Лукашева) / А. Л. Головцов. – Харків, 2016. – 8 стр.

² Лукашов В. А. Така сучасна класика... / В. А. Лукашов // Культура і життя. – 1985. – 4 серпня.

³ Шумський Д. Цей складний і гарний світ / Д. Шумський // Соціалістична Харківщина. – 1980. – 27 липня.

ленні зауваження В. Лукашева, зміг відобразити на сцені дві концептуальні сфери – небесну та земну. Так у співпраці народилось чудове сценографічне рішення»¹.

У 1996 році, з від'їздом В. Лукашева до Києва, щоб очолити Національну філармонію України, його режисерська діяльність не припинилася. «Креативність мислення Митця вимагає щоденного підтвердження» – це його улюблений девіз, який відчувається і в педагогічній роботі професора Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, і у творчій діяльності на посаді художнього керівника Національної філармонії, де кілька разів на рік за його участю народжуються вистави-концерти, а також тематичні програми з оперної класики і творів сучасних авторів.

Одна з останніх сценічних робіт Майстра спільно з його ученицею режисером Іриною Нестеренко – опера О. Бородіна «Князь Ігор» на харківській сцені – підтвердила високий професійний статус Майстра оперної режисури і його не менш визначне обдарування педагога. В оперному жанрі, який багато хто вважає не креативним, таким, що відживає, постановники побачили можливість створити живі й сучасні характери, знайшли способи залучити глядача не до «переказів глибокої давнини», а до уроків історії, які доносять до нас обереги духовності і зміцнюють патріотичні почуття.

Що ж до суто художніх прийомів у виставах, поставлених В. Лукашевим та І. Нестеренко, вони свідчать про те, що сьогодні режисура в оперному театрі – не додаток до музики, а центр художнього мислення, здатний об'єднати навколо себе інших постановників і виконавців. Такою провідною ідеєю стала для авторів вистави думка про те, що масштабність «Князя Ігоря» не має бути помпезною, бо вона спрямована на утвердження величі держави. Для ідеології нашого часу тема соборності України (де, власне, й відбувається історична дія опери), є навдивовиж актуальною. А якщо розглядати проблему відповідальності (правитель в усі часи відповідальний за долю народу та скоєні помилки), стає зрозумілим, чому харківська постановка «Князя Ігоря» має вигляд більш сучасний, ніж деякі нинішні п'єси. При цьому постановники не вдаються до зумисного «осучаснення» сюжету (хіба ми не бачили вистав, у яких цареві опричники стають омонівцями?). Концептуальний підхід до твору став результатом детального і високопрофесійного аналізу музичної партитури, який здійснили режисери-постановники спільно з диригентом Віталієм Куценком та хормейстером Олексієм Чернікіним. А в художньому вирішенні вистави сценограф Надія Швець, згідно з постановочним задумом, обрала принцип фресковості, підкресливши цим християнську природу задумів та вчинків головних героїв. Почасти цьому сприяє і стиль хорового співу. Тому цілком доречною є думка про сучасне трактування «Князя Ігоря», висловлена постановниками напередодні прем'єри: «Народу, який забуває уроки історії, обираючи з минувшини тільки те, що відповідає запитам сьогодення і кожна нову епоху починає начебто з чистого аркуша, важко рухатись у майбутнє. Дивно, що ми все ж не втрачаємо цей зв'язок часів, хоча відчуваємо його скоріше на генетичному рівні. Із благоговінням торкаючись минувшини, ми усвідомлюємо, що й у давнину, і сьогодні, і завжди Віра в Бога і вірність землі рідній дає народові ту могутню силу духу, що рятує й оберігає його від негараздів»².

¹ Даць І. В. Функції режисера в забезпеченні життєздатності сучасної опери (на прикладі творчої діяльності Лукашева В. А.) / І. В. Даць // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – Вип. XXXIV. – К. : Міленіум, 2015. – С. 299.

² «Князь Ігор» [буклет] / авт.-упоряд. О. Чепалов. – Харків : Золоті сторінки, 2007. – 11 с.

На ювілейному вечорі і концерті до 80-річчя Майстра у травні 2016 р. побувала й делегація з Харкова, мабуть, найчисленніша з представників інших міст. До неї увійшли митці Харківського національного академічного театру опери і балету імені М. В. Лисенка. Від Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, *alma mater* В. Лукашева, його привітали композитор Володимир Птушкін з учнями. Від середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату, у якій ювіляр робив перші кроки в музиці, – її нинішній директор Валерій Алтухов.

Ностальгійні ноти змінили вітальні акорди нинішніх учнів В. Лукашева як професора Національної музичної академії України. Багато слів вдячності прозвучало зі сцени Колонного залу Національної філармонії, де виступили в концерті нинішні зірки світового рівня у супроводі симфонічного оркестру під керівництвом Миколи Дядюри. Їх парад очолили Тарас Штонда, Ірина Семененко і Анжеліна Швачка. Музичні привітання підготували також їхні молодші колеги – Алла Позняк, Андрій Маслаков, Євген Орлов, Олександр Чувпило, хор Київського муніципального академічного театру опери і балету під керівництвом Анжели Масленникової, ансамблі народних інструментів «Рідні наспіви» та народного танцю «Терен».

Пошана і повага до Майстра оперної режисури і художнього керівника Національної філармонії В. Лукашева, звичайно, викликана не лише вітальними ювілейними традиціями. Величезний творчий доробок його як оперного режисера, педагога-наставника, громадського діяча потребує більш широкого і ретельного узагальнення, можливо, у вигляді розгорнутої, повноцінної творчої біографії. Заслуговує більш докладного вивчення та аналізу також робота В. Лукашева з українськими сучасними композиторами, яка сприяла сценічному вдосконаленню їхніх творів. Необхідно також опублікувати спогади Майстра, що допоможе його учням долучитись до «секретів» майстерності, до його цінних роздумів про сучасну природу оперного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головцов А. Л. Слово о Мастере (к 80-летию со дня рождения Владимира Анатольевича Лукашева) / А. Л. Головцов. – Харьков, 2016. – 8 с.
2. Даць І. В. Функції режисера в забезпеченні життєздатності сучасної опери (на прикладі творчої діяльності Лукашева В. А.) / І. В. Даць // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – Вип. XXXIV. – К. : Міленіум, 2015. – С. 295–300.
3. «Князь Ігор» [буклет] / авт.-упоряд. О. Чепалов. – Харків : Золоті сторінки, 2007. – 11 с.
4. Лукашов В. А. Така сучасна класика... / В. А. Лукашов // Культура і життя. – 1985. – 4 серпня.
5. Станішевський Ю. О. Інтернаціональний пафос українського радянського музичного театру. Огляд вистав за творами композиторів братніх республік СРСР / Ю. О. Станішевський. – К. : Муз. Україна, 1979. – 159 с.
6. Станішевський Ю. О. Національна опера України. 2001–2012 / Юрій Станішевський. – К. : Муз. Україна, 2013. – 304 с.
7. Станішевський Ю. О. Режисура в сучасному українському музичному театрі / Ю. О. Станішевський. – К. : Наук. думка, 1982. – 276 с.
8. Станішевський Ю. О. Режисура в українському радянському оперному театрі / Ю. О. Станішевський. – К. : Наук. думка, 1973. – 278 с.
9. Шумський Д. Цей складний і гарний світ / Д. Шумський // Соціалістична Харківщина. – 1980. – 27 липня.

Чепалов А. И. Мэтр украинской оперной режиссуры отмечает юбилей. Рассмотрена творческая и педагогическая деятельность выдающегося оперного режиссёра В. А. Лукашева, в частности его постановки на сцене Харьковского национального академического театра оперы и балета произведений современных украинских композиторов – Ю. Мейтуса, Д. Клебанова, Г. Жуковского, А. Билаша, М. Карминского, В. Губаренко, И. Ковача, и оперная классика – «Наталка-Полтавка» Н. Лысенко, «Запорожец за Дунаем» С. Гулака-Артемовского, «Чародейка» и «Пиковая дама» П. Чайковского, «Аида» и «Дон Карлос» Дж. Верди, «Кармен» Ж. Бизе, «Дон Паскуале» Г. Доницетти и др. Раскрыты принципы сценического воплощения оперной партитуры и общего художественного решения спектакля, методы освоения вокальных партий, создания целостного образа, дополненного характерностью, тонкой детализацией, жизненными и историческими нюансами. Это сказалось в работах таких певцов-актеров как Н. Суржина, В. Тришин, Г. Ципола, Л. Соляник, И. Журина, В. Верестников, Л. Сергиенко, А. Дурсенева. Проанализирована связь режиссёрской работы В. Лукашева с традициями предшественников в должности главного режиссёра Харьковского оперного театра и с достижениями мастеров оперной режиссуры прошлых лет. Показана роль режиссёра в трансформации жанровой природы оперного представления сценическими средствами.

Ключевые слова: режиссура украинского оперного театра, творчество В. А. Лукашева, Харьковский национальный академический театр оперы и балета, Национальная филармония Украины, воспитание певца-актёра, Национальная музыкальная академия Украины имени П. И. Чайковского.

Chepalov O. I. The Maitre of the Ukrainian Opera Directing Celebrates His Anniversary. The creative and pedagogical achievements of the outstanding opera director V. A. Lukashev are examined, including his productions on the stage of the Kharkiv National Academic Opera and Ballet Theatre: the works of contemporary Ukrainian composers, such as Y. Meytus, D. Klebanov, H. Zhukovsky, O. Bilash, M. Karminsky, V. Hubarenko, I. Kovach and classic operas – “Nataalka-Poltavka” by M. Lysenko and “A Cossack Beyond the Danube” by S. Hulak-Artemovskyy, “Enchantress” and “The Queen of Spades” by P. Tchaikovsky, “Aida” and “Don Carlos” by G. Verdi, “Carmen” by G. Bizet, and many others. The study focuses on the principles of opera scores being realized on the stage and on the principles of the overall artistic realization of the performances, as well as on the methods of processing vocals, creating fully-fledged characters, and adding specificity, details, historical nuances and relatability to the performances, which was shown in the works of such singers-actors as N. Surzhyna, V. Tryshin, G. Tsypola, I. Zhurina, V. Verestnykov, L. Sergienko. The connection between V. Lukashev’s directorial work and the traditions of his predecessors at the post of chief director of the Kharkiv Opera Theatre has been analysed, as well as the connection with the work of the masters of opera directing of previous years. The role of the director in the nature of the opera genre being transformed by the scenic means has been demonstrated, as well as his role in creating the complex means of expressiveness, aimed to create an emotional impact on a viewer.

Keywords: directing in Ukrainian opera theatre, V. A. Lukashev, Kharkiv National Academic Opera and Ballet Theatre, the National Philharmonic of Ukraine, training of a singer-actor, Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine.

**УРОЧИСТІ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ ВОЛОДИМИРА ЛУКАШЕВА. НАЦІОНАЛЬНА
ФІЛАРМОНІЯ УКРАЇНИ. 7.05.2016. ФОТО О. ЧЕПАЛОВА ТА І. ТУЛУЗОВА**

Ректор НМАУ ім. П. І. Чайковського Володимир Рожок і Володимир Лукашев.

Заступник Міністра культури України Ростислав Карандєєв і Володимир Лукашев.

Генеральний директор Національної філармонії України Дмитро Остапенко і Володимир Лукашев.

Володимир Лукашев і Олександра Олійник, проректор з виховної, творчої роботи та міжнародних зв'язків НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Олександр Чепалов, генеральний директор Національної філармонії України
Дмитро Остапенко, Володимир Лукашев, генеральний директор
Харківського театру опери та балету Олег Оріщенко.

Володимир Лукашев та Ірина Нестеренко зі студентами НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Володимир Лукашев та його учні.

Привітання і подарунок від студентів класу Володимира Лукашева.

Володимир Лукашев зі студентами НМАУ ім. П. І. Чайковського.

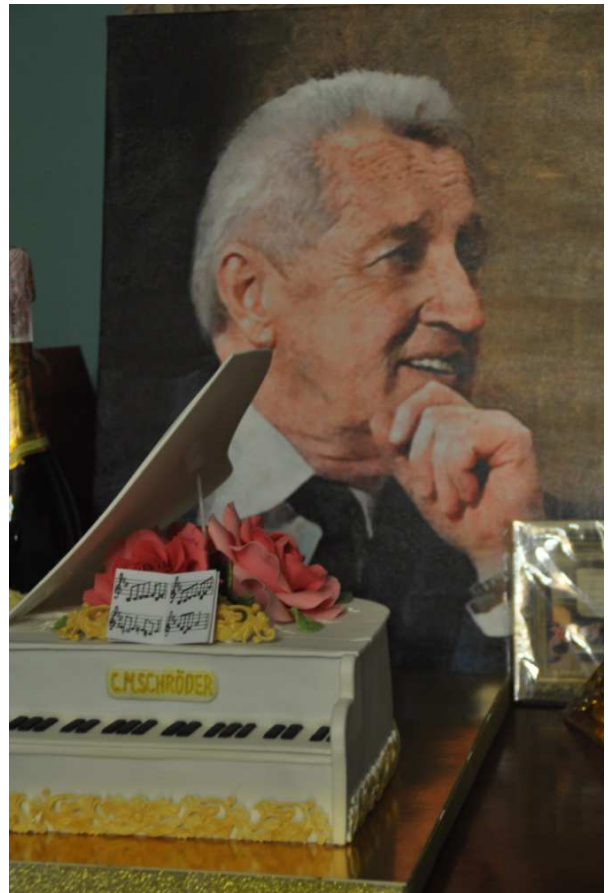
Фотовиставка, присвячена життю і творчості Володимира Лукашева.

Володимир Лукашев.

Володимир Лукашев і Валерій Алтухов,
директор Харківської середньої спеціалізованої
музичної школи-інтернату.

Серед подарунків – портрет
Володимира Лукашева.

Володимир Лукашев та Володимир Птушкін зі студентами Харківського національного
університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Привітання від Харківської філармонії. Танцювальний ансамбль «Герен».

Привітання від Національної філармонії України.
Ансамбль народних інструментів «Рідні наспіви».